

Spreekkamer geheimen

Artsen, psychologen en psychiaters mogen alleen onder strikte voorwaarden vertrouwelijke informatie over patiënten vrijgeven. Toch schenden ze hun zwijgplicht veel vaker.

door Carine Damen

Een paar weken geleden bracht *HP/De Tijd* een verhaal over de Iraans-Nederlandse Sahra Baahrami, die eind januari in haar geboorteland werd geëxecuteerd. Baahrami's psycholoog vertelde in dat artikel onder de schuilnaam Peter Brands vrijuit over het persoonlijke leven van deze getormenteerde vrouw. Privézaken die zij hem in vertrouwen had verteld.

Dankzij zijn openheid kwamen lezers te weten hoe Baahrami door het Iraanse regime was gemarteld en kapotgemaakt omdat ze te vrijgevochten zou zijn. En niet omdat ze crimineel was of drugs had gesmokkeld. Een nobel doel, vond *HP/De Tijd*. Maar veel lezers waren boos.

Een psycholoog of arts mag niet uit de spreekkamer klappen, is de teneur van hun reacties. En al helemaal niet als zijn doel niet zuiver is; velen gingen ervan uit dat Peter Brands alleen op sensatie uit was. Dat hij zich verschool achter een pseudoniem vonden sommigen laf.

Maar is dat wel zo? Willemien Kastelein, compagnon van KBS Advocaten en gespecialiseerd in gezondheidsrecht, betwijfelt of Peter Brands zijn beroepsgeheim met dit interview überhaupt wel heeft geschonden. "Er bestaat een goede kans dat Sahra Baahrami bij leven toestemming gegeven zou hebben aan Brands om zijn mond open te doen," stelt zij. "De psycholoog streefde eerherstel na van een vrouw die onterecht was beschuldigd. Het zou heel goed kunnen dat Baahrami graag had gewild dat Brands het op deze manier voor haar zou opnemen."

Dat wil niet zeggen dat Kastelein makkelijk over schending van het beroepsge-

heim oordeelt. "Ik ben een van de strengste handhaafprofeten in Nederland," lacht ze. "Laatst heb ik nog een therapeut verdedigd die weigerde het dossier prijs te geven van een patiënt die van kindermishandeling werd verdacht. Ik vind dat er te snel van artsen en psychologen wordt verwacht dat zij hun beroepsgeheim verbrekken voor 'de goede zaak': het voor de rechter brengen van verdachten van moord en mishandeling."

Die trend signaleert ook Rosalinde Visser, stafmedewerker beroepsethiek bij het NIP, de beroepsvereniging van psychologen. "In politiek en maatschappij

'De psycholoog van Sahra Baahrami streefde eerherstel na van zijn patiënte.'

wordt er steeds luider geroepen om controle en transparantie. Steeds vaker hoor je mensen zeggen dat therapeuten moeten kunnen worden gedwongen vertrouwelijke informatie te delen als criminelen daarvoor kunnen worden gearresteerd. Advocaten oefenen druk uit op psychologen: als je niets zegt, word je als getuige opgeroepen. Maar openheid zal die geweldsincidenten heus niet voorkomen. Ik denk juist dat veel mensen niet meer naar een therapeut durven uit angst dat er informatie op straat komt te liggen."

"Dokters zijn er niet om een opsporingsonderzoek voor de politie te verge-

Willemien Kastelein: 'Dokters zijn er niet voor de politie'

makkelijken," vult Kastelein aan. "Wel is het hun taak om iedereen zo goed mogelijk te helpen, zonder aanzien des persoons."

Dat moet ook het uitgangspunt zijn geweest van de rechter in de Parnassia-zaak uit 2007. Bij deze psychiatrische instelling in Den Haag werden twee lijken gevonden, van Maya de Vries en haar zoon Mark. De belangrijkste verdachte was een patiënt van de kliniek. Maar de politie mocht het dossier van deze patiënt niet inzien. Bovendien verbood het OM de politie de verdachte patiënt te vragen of het toch mocht.

Enige tijd later werden er meer lijken van verdronken mensen bij Parnassia gevonden. Twee ervan vertoonden verrassend veel gelijkenis met de slachtoffers van de dubbele moord. De discussie over het beroepsgeheim van Parnassia laaide weer op. Volgens de code is schending immers toegestaan als de arts hiermee misdaden in de toekomst kan voorkomen. Nabestaanden van de slachtoffers spanden daarom weer een zaak aan. Maar weer oordeelde de rechter dat het beroepsgeheim prevaleerde boven het belang van het politieonderzoek.

Advocaat Kastelein kan niets zeggen over de Parnassia-zaak. "Wel vraag ik me in het algemeen af: in hoeverre kun je afgaan op wat een verdachte tijdens een therapieessie vertelt? Hoe waarheidsgetrouw zijn deze 'bekentenissen'?"

Een voorbeeld hiervan is de Leidse balpenmoord uit 1991, meent de advocaat. "Een Leidse student vertelde zijn psychotherapeut dat hij zijn moeder had vermoord door met een kruisboog een bal-

pen in haar oog te schieten. De therapeute zocht contact met de politie en schond daarmee haar beroepsgeheim. Maar de jongen werd in hoger beroep vrijgesproken. Zijn confessies tijdens de therapie waren destijds kennelijk verzonden.

Kastelein: "Dat is niet nieuw; geesteszieke mensen kunnen van alles zeggen. Therapeuten weten dat en moeten daar dus heel voorzichtig mee omgaan. Deze psychotherapeute heeft zich laten meeslepen door verkeerde verontwaardiging. Denk je als psychotherapeut dat je een dader onder behandeling hebt, dan moet je met die gewetenslast rondlopen. Voel je je daar niet goed bij, dan moet je een andere baan zoeken."

Toch zijn artsen ook maar mensen. In een zaak uit 2009 had een huisarts eerder twee keer vanwege zijn beroepsgeheim huiselijk geweld niet kunnen voorkomen. Toen een patiënte vlak daarna vertelde dat zij al jaren werd mishandeld door haar echtgenoot, kon de arts niet meer stilzitten. Hij lichtte meteen de wijkagent in en legde belastende verklaringen af. Pas nadat de echtgenoot was vrijgesproken, zag de huisarts in dat hij wat overhaast had gehandeld.

De echtgenoot wist niet dat zijn eigen huisarts een cruciale rol speelde in zijn arrestatie en de verdachtmakingen. Dit soort fouten doet het vertrouwen in de medische stand wankelen, oordeelde later de tuchtraad, die de huisarts berispte.

Ook de Leidse balpenzaak tastte dat basisvertrouwen aan. Kastelein: "Doordat de psychotherapeute uit de school klapte, werd die jongen onterecht veroordeeld en lagen zijn gegevens op straat." De therapeute van de vrijgesproken student kreeg een ernstige berisping.

Navraag bij een aantal psychologen en artsen in het veld leert dat patiënten zich eigenlijk nog veel meer zorgen moeten maken. Het blijkt namelijk dat veel psychologen bijna dagelijks hun beroepsgeheim schenden zonder daar zelf erg in te hebben. Meestal gebeurt dat als ze het dossier van een patiënt van a tot z aan de huisarts of een andere collega openbaren, zonder dat vooraf te hebben overlegd.

"Als een psycholoog met een medebehandelaar wil overleggen, moet hij dat altijd voorbespreken met de patiënt," zegt Rosalinde Visser van het NIP. "Ook moet hij hem de brief laten lezen die ze aan de

arts willen versturen. Die openheid hoort bij een vertrouwensrelatie."

Dat laatste schiet er vaak bij in. "Therapeuten staan er niet bij stil dat ze toestemming moeten vragen," zegt Visser. "Er is ook vaak geen tijd voor. Daarnaast geven ze in zo'n brief veel te veel vertrouwelijke informatie, omdat ze denken dat de huisarts alles moet weten. Dat is niet zo."

Maar het effect van al deze grote en kleine fouten sijpelt wel door. Dat het vertrouwen in de psychologische hulpverleners minder is geworden, wil Rosalinde Visser van het NIP niet zeggen. Maar tijdens haar beroepsethisch spreekuur voor NIP-leden hoort ze wel regelmatig dat

'Voel je je niet goed bij de last van het beroepsgeheim, zoek dan een andere baan.'

psychologen zich zorgen maken. Ze zeggen bang te zijn dat potentiële cliënten hen mijden uit angst dat hun vertrouwen wordt geschonden. "Dat kan een direct gevolg zijn van de opvatting die je steeds weer in kranten leest dat psychologen zich achter hun beroepsgeheim zouden verschuilen en dat de strenge code moet worden gemoderniseerd."

Het is dus uitkijken geblazen. Maar dat geldt eveneens voor de arts of psycholoog

Spreken of niet?

Het beroepsgeheim bestaat uit de zwijgplicht en het verschoningsrecht. De zwijgplicht geldt tegenover iedereen, het verschoningsrecht tegenover de rechter, de rechter-commissaris en de politie. Ook in contacten met politie en justitie bewaart de arts het beroepsgeheim: waarheidsvinding is geen grond voor doorbreking ervan.

Het beroepsgeheim kan alleen worden doorbroken als sprake is van:

- toestemming van de patiënt. Dat betekent echter niet dat hij dan verplicht is te spreken. Wel moet hij goede redenen hebben om dan nog informatie geheim te houden.
- een wettelijke plicht tot spreken.
- een conflict van plichten. Als er een ander belang is, bijvoorbeeld gevaar voor kinderen (bij huiselijk geweld), dat zwaarder weegt dan de geheimhouding.

(bron: CEG, Centrum voor Ethiek en Gezondheid)

zelf. Want het beroepsgeheim kan de beroepsbeoefenaar ook tot last zijn.

Dat gebeurde neuroloog Jan Kuks. Een consult met een nieuwe patiënte verliep onaangenaam. Kort daarop vond hij zichzelf terug op een zwarte lijst van de stichting Slachtoffers Iatrogene Nalatigheid Nederland (SIN-NL).

De voorzitter hiervan was de beledigde patiënte, Sophie Hankes. Zij klaagde Kuks aan wegens onder andere schending van het beroepsgeheim. Hankes herkende zichzelf namelijk in een brief die Kuks naar het tijdschrift *Medisch Contact* had gestuurd, waarin hij over een consult met een ex-patiënte verhaalde. Hij kreeg na haar bezoek 'nog enkele juristoïde brieven van de consultvrager die – zoals later bleek – een prominente SIN'er was. Geen klacht bij het ziekenhuis, geen oproep voor een tuchtraad, maar wel een foto op een website'.

En verderop in de brief: "Graag zou ik mijn belevenissen met SIN eens voor een commissie uit de doeken doen. Dan zou ik het beroepsgeheim schenden, maar dat is toegestaan in besmettelijke zaken die de mensheid schaden."

Kuks noemde Hankes' naam dus niet. Zelf had zij, in een interview met *Het Dagblad van het Noorden*, wel gezegd dat ze de desbetreffende patiënt was. Toch meende zij dat het de neuroloog was die zijn beroepsgeheim had geschonden.

Kuks kon hierop geen weerwoord geven zonder zijn beroepsgeheim echt te schenden. De rechter oordeelde in september 2009 uiteindelijk dat Kuks vrijuit ging omdat een lezer van zijn brief niet automatisch kon herleiden dat hij op Hankes doelde.

Sophie Hankes voelde zich slachtoffer van schending van het beroepsgeheim door haar arts

"Patienten kunnen hun mening vrij geven, en dat doen ze dan ook veel en vaak, vooral op internet," zegt Willemien Kastelein. "Een arts kan zich daar niet tegen verweren zonder zijn beroepsgeheim te schenden. Hetzelfde gebeurt met 'medische missers' die in de media breed uitgemeten worden, maar in het echt veel genuanceerder in elkaar steken. Hier is geen oplossing voor. Behalve stilzitten en wachten tot het voorbij gaat. Wat SIN-NL betreft: het is pas erg als je niet op hun zwarte lijst voorkomt – de helft van de Nederlandse artsen staat erop."

Tot slot nóg een ethische kwestie. Een blank vrouwenstel eiste in 2010 van een gynaecoloog dat hij de naam van een Arubaanse zaaddonor prijs gaf. De vrouwen wilden er namelijk achter komen of deze man de vader van hun zevenjarige zoon zou kunnen zijn. In 2002 had het ziekenhuis waar een vrouw van het stel bezwangerd was een fout gemaakt. Niet het meegebrachte zaad van een blanke huisvriend werd geïnsemineerd, maar sperma van een onbekende, donkere man. Dat bleek toen het jongetje in 2003 geboren werd.

De advocaat van het stel betoogde dat de gynaecoloog zijn beroepsgeheim moest schenden. Het jongetje heeft er immers recht op om te weten wie zijn vader is. Toch oordeelde de rechter dat de gynaecoloog de gegevens van de donor niet hoeft te geven.

Is het recht om te weten wie je biologische ouders zijn dan geen grondrecht? "Natuurlijk," zegt advocaat Willemien Kastelein. "Maar dat kunnen de moeders van dit kind niet voor hem bepalen. De jongen is nu zeven. Pas als hij achttien is en

hij zelf wil weten wie zijn vader is, kan hij op zoek gaan en heeft hij rechten. In deze zaak lijkt het de vrouwen eigenlijk alleen om hun eigen recht te gaan. Ze willen zelf gewoon weten wie de donor is."

Dat het recht van het kind om te weten wat zijn afkomst is heel belangrijk is, bewijst het zogenaamde Valkenhorst-arrest uit de jaren tachtig. In kliniek Valkenhorst bevielen aan het begin van de vorige eeuw ongetrouwde meisjes van hun ongewenste baby's, die ze direct daarna afstonden. Een van de toenmalige baby's spande jaren later een rechtszaak aan. Haar moeder had het dossier met daarin de naam van haar biologische vader meegenomen in haar graf. Ook had ze een verklaring in haar testament gezet dat haar dochter nooit mocht weten wie haar vader was.

De rechter oordeelde echter dat Valkenhorst de naam moest onthullen. "Het recht van de dochter om te weten wie haar vader was, prevaleerde boven de geheimhoudingsplicht van de arts," vertelt Kastelein. "Ook in de zaak met dit donorkind wordt deze lijn waarschijnlijk gevolgd. De moeders zijn slachtoffer geworden van een fout van het ziekenhuis, en dat is vervelend voor ze, maar je neemt nu eenmaal een risico als je op deze manier een kind krijgt. Het vrouwenstel moet ook nadenken over de consequenties die het bekendmaken van de naam kan krijgen. Misschien doneerde de donor wel in de wetenschap dat hij volledig anoniem kon blijven. Dat kon nog tot 2004. Als zijn naam toch bekend wordt, wil hij misschien niets met het kind te maken hebben. Of met een lesbisch stel. Dat is dan heel erg voor het kind. Alles pleit er dus voor dat die vrouwen zich nergens mee bemoeien." |

Ferienpark
Bad Sachsa

Uw sleutel tot
investeren
met een
gegarandeerd
rendement

- Investeren in de **groeimarkt Duitsland**
- Gegarandeerd 3 jaar vooruitbetaald **rendement van 6%**
- **Financiering mogelijk** via Nederlandse bank
- Prijzen vanaf **€ 144.900,-**

De verhuur is
in handen van:

* Maart 2011

sleuteltotrendement.nl/hp
of bel 055 355 72 02